ПЕТРА — церковні предмети — книжковий магазин, 080 01 Пряшів, вул. Словацької Республіки Рад, 1 — тел. № 323 60

Д-р Павел Алеш, Церковна історія I	150
Церковна археологія I	110
Алексій, патр., Вибране з творів	10
Фенцик Е., Літургіка (церковнослов'янськи)	3,80
Хліб душі, молитвенник	30
Д-р Петро Кернашевич, Загальний типікон	16
Прот. М. Кернашевич, Проповіді недільні, на свята і принагідні, I і II частини	144
Вл. Лосский, Догматичне богослов'я, ред. д-р Алеш	37
Д-р Николай, митр., Вибране з творів (слов.)	12
Православний календар '1987	15
Православний катехизм	40
Д-р С. Пружинський, Петрологія II	120
Вступ до Священного Нового Завіту	98
Послання св. ап. Павла до Римлян	52
Послання св. ап. Павла до Коринтян	85
Євангеліє Господа і Спасителя нашого Ісуса Христа I	83
Д-р Я. Шуварський, Єпископ Горазд	48
Служебник (церковнослов'янськи)	40
Православний богословський зборник IV	52
V	60
VI	73
VII	67
VIII	62
IX	97,50
X	91
XI	59
XII	67
XIII	49
Требник (азбукою)	150

Видає: Православна Церква в Чехословаччині у ЦВ у Братіславі. — Редакція: 080 01 Пряшів, вул. ім. Словацької Республіки Рад № 1, тел.: 313 79. Керує редакційна колегія. Відповід. редактор проф. д-р Стефан Пружинський, тех. редактор прот. доц. Петер Корманик. — Виходить 12 разів у рік. — Друкують Дуклянські друкарні, н. п., Пряшів. Річна передплата 12 Кчс, один номер — 1 Кчс. Річна передплата для закордону — 2 долари. Поширює ПГС. Замовлення приймає кожна пошта і листоноша. Закордонні замовлення треба надсилати на адресу PNS — Ústredná expedícia tlače Bratislava, Gottwaldovo nám. 48. Číslo indexu: 49 894.

ЗАПОВІТ св. КИРИЛА і МЕФОДІЯ

Рік вид. XXX/1987/ 11

МІСЯЧНИК ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ

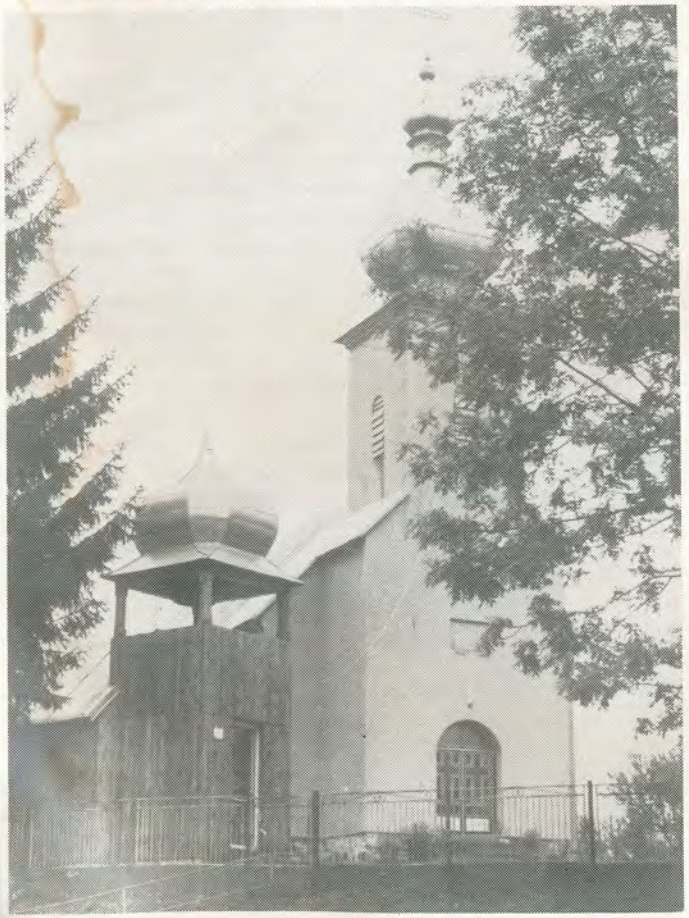

Вісті з Православної Церкви в Чехословаччині

Опівночі з 18 на 19 квітня 1987 р. Митрополит Дорофей з празьким духовенством і за великою участю віруючих, заграничних гостей і представників дипломатичних корпусів справляв пасхальні Великодні богослуження. Було зачитано також Пасхальне послання, в якому, крім іншого, сказано: «Одною з перших молитв, що звучить на святій Літургії, є молитва «за мир усього світу». За мир цей ми не лише молимося, але і всіма способами боремось за його тривале існування. Бути слухняним до завітів нашого Спасителя про творення миру і служби примирення є нашим обов'язком, якого нас ніщо не може збавити» (2 Кор. 5, 15).

23 квітня представник Подвор'я Руської Православної Церкви в Чехословаччині влаштував урочистий прийом в Карлових Варах з нагоди Воскресення Господа Ісуса Христа. За нашу Церкву у прийомі взяв участь Митрополит Дорофей, а також канцеляр доц. д-р Я. Шуварський.

З нагоди храмового празника і закінчення генерального ремонту православного храму у Фалкушовцях Михалівецького округу Митрополит Дорофей у супроводі канцеляра справляв торжественне богослуження за великої участі вірників. У неділю, 27 квітня, владика відвідав в Пряшеві Православний богословський факультет і зустрівся з професорами і студентами. При цій нагоді говорив слово.

11 — 13 травня 1987 р. Митрополит Дорофей у супроводі єпископа Пряшівського Николая і канцеляра доц. д-ра Шуварського відвідав Православний конференційний центр в Шамбезі поблизу Женеви.

14 — 19 травня 1987 р. на запрошення Єрусалимського Патріарха Діодора Митрополит Дорофей у супроводі єпископа Николая і канцеляра доц. д-ра Шуварського офіційно відвідав Святу Землю. За свого перебування владика справляв торжественну Літургію в єрусалимському храмі Воскресення і вклонився священним місцям Гробу Ісуса Христа і Голгофі. Далі владика відвідав кілька визначних православних монастирів, місто Єрихон, Гору спокуси, Кумрам, де було знайдено визначні рукописи, і Мертве море. Далі, делегація відвідала Гефсиманську загороду і гріб Матері Христа Богородиці Діви Марії і пройшли Хресною дорогою. У супроводі Священного Синоду Єрусалимської Церкви Митрополит Дорофей зі своїм супроводом відвідав Віфлеєм, місце народження Ісуса Христа. Делегації була дана можливість помолитися на берегах ріки Йордану, відвідали Галілейське озеро, монастир в Капернаумі, Кану Галілейську, Назарет, Гору Табор і студню Якова.

В ході візиту наша делегація відвідала місію Руської Православної Церкви в Єрусалимі.

Митрополит Дорофей був нагороджений найвищим орденом Єрусалимської Православної Патріархії разом з супроводом і було вручено йому жезло за вміле справляння Православної Церкви в Чехословаччині.

20 — 21 травня 1987 р. представники домашніх Церков і заграничні гості відмітили 10 річницю утворення Регіонального Об'єднання Християнської Мирної Конференції. Делегацію

(Продовження на 3 стор. обкладинки).

На обложке храм великомуч. Димитрия СОЛУНСКОГО в селе Удол.

Повчання на празник Собору архістратига Михаїла та інших небесних сил безплотних

Ми, дорогі браття і сестри, віруємо і сповідуємо, що Бог наш сотворив світ видимий і невидимий. «Віруємо во Єдиного Бога Отця Вседержителя, Творця небу і землі, видимим же всім і невидимим». Світ невидимий — це святі ангели, безплотні, розумні, найчистіші єства. Число ангелів неоглядне і діляться вони на дев'ять чинів небесної ієрархії. На чолі світу ангелів стоїть архістратиг Михаїл.

Ангели безперестанку споглядають славу Божу і постійно співають хвалу Творцеві. Вони ревно служать Богові і сповіщають людям Його святу волю. Ангели оберігають і всіляко сприяють спасенню людей.

З усього ангельського сонму до нас найближчі ангели-хранителі наші. За вченням Православної Церкви, такі ангели посилаються в таїнстві хрещення кожній людині. Вони супроводжують нас і оберігають нас на всьому життєвому шляху.

Святий Василій вчить: «З кожним з віруючих є ангел, котрий як вихователь і пастир керує його життям. Цього ніхто не буде заперечувати, пам'ятаючи слова Господа: «Стережіться, щоб ви не погордували ані одним з малих цих; кажу бо Я вам, що їхні ангели повсякчасно бачать у небі лице Мого Отця, що на небі» (Мф. 18, 10). І далі святий Василій говорить: «Ангел служить стіною спереду, оберігає ззаду і з обох боків, нічого не залишаючи не прикритим».

Подібно святому Василію Великому і святий Анастасій Сінаїт висловлює вчення нашої Церкви такими словами: «Тим, котрі сподобились хрещення і злітають на висоту чеснот, послані від Бога ангели, які турбуються про них і сприяють їм... В цьому запевняє нас Господь, коли говорить, що «є ангели-хранителі у кожного, хто вірує в Нього».

Щоб ангели-хранителі завжди перебували з нами, дорогі браття і сестри, свята Церква щоденно закликає нас просити у Господа: «Ангела миру, вірного наставника і хранителя душ і тілес наших».

Ангела миру просимо в Господа. Який бо дорогий і необхідний для нас мир душевний, мир небесний! Ми з особистого життя свого знаємо, які радісні для нас мирні взаємостосунки в сім'ї, з рідними і ближніми, а в суспільстві — із співробітниками, сусідами.

І ось посланий від Бога ангел є вісником і хранителем нашого миру з Богом, зі своєю совістю і з ближніми. Та святі ангели не можуть перебувати з нами в мирі, якщо ми будемо постійно грішити і не каятись, якщо ми будемо затягі в злі і не будемо виконувати святі заповіді Божі, якщо будемо глухі до їхніх добрих повчань. В такому випадку ангели будуть для нас викривачами безза-

коння, вісниками гніву Божого і виконавцями Його справедливих покарань. Щоб цього не трапилося з нами, ми дуже часто благаємо Господа послати нам ангела миру.

Ми просимо, щоб Человіколюбець Господь не позбавив нас милості, дарованої при хрещенні.

Ми просимо, щоб ангел-хранитель завжди був з нами в мирі і своїми втішаннями полегшував часом гіркі і тяжкі хвилини життя нашого. І віримо, що Господь за щирим нашим бажанням миру, за твердим прагненням до нього, дарує ангела, який стверджує в нас мир і добро між нами, в сім'ї й суспільстві.

Далі Церква повчає нас, віруючих, просити ангела — вірного наставника.

Без прихильної допомоги нам важко буває, а іноді й неможливо, пізнати щось добре або знайти істину й правду. Тому милосердний Господь оточив нас багатьма наставниками (це наші батьки, вихователі, вчителі і пастирі), серед яких і святі ангели.

Батьки й наставники вчать нас в роки дитинства й юності, святі ангели доповнюють і продовжують добрі й корисні настанови в усі дні нашого життя.

Ангели невидимо допомагають нам зрозуміти й засвоїти мудрі поради наставників Церкви та благодатні повчання милості Божої й нашої совісті. Свята Церква вчить нас звертатися до ангела-наставника такими словами: «Ангеле Божий, хранителю мій утверди в істинному путі і до любові небесної спрямуй душу мою . . .»

Колись отець ченців святий Антоній Великий дуже засмутився і з розпачем благав Господа в молитві: «Що робити в моїй скорботі? Як спастися?» І невдовзі, виходячи з келії, побачив когось схожого на себе, який спочатку сидів і працював, а потім підвівся і молився. Потім знову сів і взявся вже до іншої роботи, а тоді знову став на молитву. Це був ангел Господень, який повчав і напоумлював святого подвижника, аби він зрозумів, що, чергуючи працю і молитву, він спасеться. Дяка Господеві, Котрий дарував нам вірних і непогрішимих наставників.

І, нарешті, улюблені в Господі, ми просимо ангела, хранителя душ і тілес наших. Оберігати віруючих людей є ніби головний обов'язок святих ангелів. Звертаючись молитовно до Бога, ми просимо: «Господи Боже наш, ангела Твого хранителя пошли, який покриває та оберігає нас від усякого зла». І ангела-хранителя молимо: «Божий служителю і хранителю наш дуже добрий, з грішними нами завжди перебувай, від злочину всілякого і демонів рятуй, покривай нас вдень і вночі і оберігай від всякої спокуси противної».

Чи треба так молитися? Необхідно. Адже кожному з нас у різному віці і стані, в будь-який час дня і ночі загрожує незліченне число непередбаченої небезпеки. Ми постійно ходимо серед багатьох тенет. І злі люди, і лихі демони, і наші пристрасті щохвилини готові згубити нашу душу, відхиливши її від Бога.

А ось ангели зберігають уповаючих на Господа від лиха, коли воно тільки загрожує нам, або коли воно вже трапилося. Вони пильнують за кожним нашим кроком і своєчасно рятують нас від небезпеки. З материнською любов'ю і турботою оберігають нас ангели від спокуси. Охороняючи чистоту душі, вони зберігають і наше тіло від усіх ворогів видимих і невидимих, від усіх небезпек — таємних і явних. Ось чому очевидна необхідність наших ангелів-хранителів. Ось

чому свята Церква постійно молиться за своїх дітей, щоб їх захищали ангели від усякого зла.

Чи завжди ми, дорогі браття і сестри, маємо біля себе ангела-хранителя? Не завжди. Бо ангел Господень, за словом Божим, «ополчиться тільки довкола тих, що бояться Його».

Ангел не відступить від нас, якщо ми віримо в Господа, не віддаляємось від Нього своїми пороками. «Бо, — говорить святий Василій, — як бджіл відганяє дим і голубів сморід, так і хранителя життя нашого ангела віддаляє від нас великого плачу ворожий і огидний гріх». Коли маємо в душі діла, гідні ангельського зберігання, то за багатство неоціненних чеснот Бог обов'язково приставить до кожного з нас, віруючих, ангела, щоб захистити нас від усякого зла.

І святий апостол Павло сказав, що ангели — це «служебні духи, які посилаються на служіння тим, хто має успадкувати спасення» (Євр. 1, 14).

Маючи охорону від святих ангелів, ми, браття і сестри, самі в повсякденному житті будемо оберігати один одного, а до ангелів святих будемо молитися, благаючи їхньої допомоги. «До вас, заступників і хранителів життя нашого, припадаючи, молимось: «Подайте молитвами вашими денне перебування боговгодне і неспокусне від злих діянь перейти. Відкрийте слух наш, нехай почуємо і зрозуміємо душекорисні діла і слова Божі, щоб за вашими молитвами, повчаннями і зберіганням та зміцненням досягли ми Царства Небесного». Амінь.

Архімандрит ПАЛЛАДІЙ.

КАПЕРНАУМ

Этот город расположен в Галилее на западном берегу Тивериадского озера (Матф. 4, 13). В нем во время Иисуса Христа была знаменитая синагога, в которую Господь часто входил и учил народ (Лук. 7, 1). Капернаум был таможенным пунктом, в котором в должности находился Матфей, будущий апостол (Матф. 9, 9). В Назарете Господь был воспитан, а во время общественного своего служения с Пресвятой Своей Матерью переселились жить в Капернаум. Этот город был очень богатый и возвысился в гордости, почему Господь и предсказал его падение и запустение. Ныне он весь лежит в развалинах. Господь часто проповедывал в синагоге и совершал чудесных дел. Здесь он исцелил расслабленного, воскресил дочь Иаира, исцелил кровоточивую, Петрову тещу. Даровал исцеление двум слепцам, совершил много и других чудесных дел. Он призвал на апостольское служение Матфея мытаря. Именно здесь Христос произнес поучение о Себе, как о хлебе жизни (Иоан. 6 глава).

Не может не огорчать христианина сознание, что жители Капернаума презрительно относились к Господу, да не думали исправиться от надменности. Чудесные дела, совершаемые Спасителем, не производили на них действия к покаянию. И, видно, потому Господь и известил Капернауму печальную участь: «И ты, Капернауме, иже до небес вознесыйся, до ада снидеши» (Матф. II, 23—24). Следует поучиться каждому, как Господь наказывает за гордость. Ныне на месте бывшего Капернаума существуют одни развалины. Хотя он расположен на месте с хоро-

шими климатическими условиями, веками так он остается в развалинах. Имеется здесь православный монастырь, хорошо оборудованный. В него приходят паломники, совершая свои молитвы, участвуя в литургии. Говорят, что в развалинах древней с времени Иисуса Христа синагоги была найдена шестоконечная звезда Давида — или печать Соломона.

Та же участь наказания за грехи, что Капернаум, постигла Хоразин и Вифсаиду — дом рыбаков в Галилее на западном берегу Генисаретского озера, лежащего близь Капернаума. Уроженцами сего города были: Филипп, Андрей и Петр (Иоан. 1, 44). Имеется и другая Вифсаида, к востоку от Иордана. Близь этого города Господь накормил пять тысяч человек (Лук. 9, 10), совершил и другие чудесные дела. Хоразин также был в Галилее. Ныне в раскопках ищут только его следы. Эти города также Господь часто посещал. Жители слышали Его божественное учение и были свидетелями много чудес, но жители этих двух городов нечестивой своей жизнью также привлекли на себя наказание: «Горе тебе, Хоразине, горе тебе, Вифсаидо . . .» (Матф. II, 21—22). Ныне оба города, которые в свое время были крупными торговыми, как и Капернаум, остаются в развалинах. Недалеко от этих бывших городов есть селение, называемое Магдала, где родилась Мария Магдалина.

В Библейской истории упоминаются две горы: Гаризин и Гевал. На горе Гевал после занятия Обетованной земли был совершен обряд благословения, т. е. благодарение Господу, и оно почивало на исполнителях закона. А на горе Гаризин проклятие на нарушителей закона. Это было совершено перед смертью вождя Израильского народа Моисея (Второз. II, 26—30). В долине между упомянутыми горами имеется поле, купленное Патриархом ветхозаветным Иаковом, где находится могила любимого его сына Иосифа. Здесь протекало детство Иосифа, здесь он был продан братьями купцам Мадиамским в Египет, здесь он дал завещание своим братьям принести из Египта и похоронить его тело. Из Библейской истории видим, как тесно переплетаются новозаветные события с Ветхим Заветом. И поэтому не лишним считаем хотя бы вскользь упомянуть о тех и других событиях в сказании о Святой земле. -й.

Ікона учить й утішає

СМИСЛ ІКОНИ З ТОЧКИ ЗОРУ ПРАВОСЛАВНОГО БОГОСЛОВ'Я

(Закінчення)

З ікони Святої Тройці преп. Андрея Рубльова, про яку ми писали в попередньому номері, випливає настійливий заклик: «. . . щоб були всі одно: як Ти, Отче, в Мені, а Я — у Тобі, щоб одно були в Нас і вони, — щоб увірував світ, що Мене Ти послав» (Іоан. 17, 21). Людина створена за образом Триєдиного Бога, тому всі люди покликані до спаси (1 Тм. 2, 4), до єдності, запорукою якої є спільна чаша, бо завдяки неї всі стають колективною святинею Бога во Христу (1 Кор. 10, 17). Це завдаткова участь на повноті Божественного Царства, понорення у світло, яке не з цього світу, до радості, сходячої від Бога, до якої кличе передовсім Богослужба Пасхи, яка звіщає нам, що ми живемо в прославленому Христу, на початку вічної Пасхи. Це образ і основа єдності Церкви. У посланні до коринтян святий апостол Павло писав: «Господь же — то Дух, а де Дух Господній, — там воля. Між відкритим обличчям, як у дзеркало, дивимося всі на славу Господню, і зміняємося в той же образ від слави на славу, як від Духа Господнього» (2 Кор. 3, 10). Осяяні світлом благодаті Божого Духа, ми здатні вимовляти і сповідувати славу Божу: «Бо Бог, що звелів був світлу засяяти з темряви, у серцях наших засяяв, щоб просвітити нам знання слави Божої — в Особі Христовій» (2 Кор. 4, 6). Так слава Христа стала і нашою славою, бо ми одно в Христу за тайною Святої Тройці. Коли Мойсей прийняв від Бога Завіт, його обличчя сіяло Божественним світлом і мусив носити на обличчі прикривку. В Христу Божество перебувало в повноті, Його сповідники мають поділ на цій повноті, причащались з цієї повноти (Іоан. 1, 16) і многі визначалися світлістю обличчя уже в цьому земному житті. Послухаймо, що каже книга Діянь апостольських про диякона Стефана: «Коли всі, хто в синедріоні сидів, на нього споглянули, то бачили лице його, — як лице Ангела!» (Діян. 6, 15). Це явище відоме з життя багатьох святих Церкви. Це світло благодаті Духа і святі є живою іконою. Цю дійсність іконописець переносить на ікону, тому ікона учить, кличе до наслідування, утішає в Духу. Мальована ікона є гімном хвали, доксологією, яка прославляє Бога і Його благодать в Його святих. Як до спаси покликав Бог всіх, так і до святості, а тому Писання однозначно твердить: «Бо покликав нас Бог не на нечисть, але на освячення. Отож, хто оце відкидає, зневажає не людину, а Бога, що нам також дав Свого Духа Святого» (1 Сол. 4, 7—8). Цього Духа ми придбали у святому хрещенні, в дальших таїнах і особливо у святій Євхаристії, яка нас безпосередньо сполучає в єдність з Христом і через Нього в єдність з Отцем Небесним силою благодаті Того ж самого Святого Духа. Залежне лиш від нас, щоб ми не були байдужими до цього покликання до святості.

Так це й у випадку ікони, яка наближає нам Божу досконалість, святість і праведність. Пізнаваний зміст ікони є догматичним (віроучним), тому вирішальною не є тут краса художнього виконання ікони, хоч і це нам близьке і миле, а передусім її віроучне повчання, правда, про яку свідчить, тому вимагає підхід з позиції духовної і богословської зрілості. В протилежному разі є незрозумілою, як не був зрозумілим для багатьох Сам Христос. Отже, це проблема духовної довершеності людини, без якої не можна зрозуміти духовні справи: «Людина тілесна не приймає речей, що від Божого Духа . . . і вона зрозуміти їх не може . . . Духовна ж людина судить усе». А ми прийняли «духа не світу, але Духа, що з Бога, щоб знати про речі, від Бога даровані нам» (1 Кор. 2, 12 — 14). А щоб так було, ми маємо повнити раду святого апостола Павла: «Духа не вгашайте» (1 Сол. 5, 19).

Властивістю хвали є світло. Ореол, оточуючий голову особи на іконі, не є розпізнавальною ознакою святості, але випромінюванням її світлоносної суті. Так було і при преображенні Христа. Вираз Євангелія: «ви світло світу» (Мт. 5, 14) є онтологічною нормою, яка говорить про те, що християнин має бути людиною світла, правди і благодаті. Благодать Божа, дана як дар кожній людині, напомагає передусім відновленню нашого образу, щоб

був віддзеркаленням Божественної досконалості (Мт. 5, 48). Цей рівень інспірації передбачає харизматичний тип служби «святих іконописців» і вимагає перехід від звичайного мистецтва до сакрального, церковного. Бачення через ікону є функцією віри, про яку апостол Павло говорить, що є «причиною того, що не бачимо» (Євр. 11, 1). Ікони дають свідчення про те, що невидиме, про внутрішню форму буття, і ця внутрішність буття виводиться з події преображення Христа на горі Таборі, з глибин освячуючого Духа. На іконі ніколи не бачимо джерело світла, хоч якраз світло є її темою, тому можемо сказати, що іконописець малює за помочі таборського світла. А тому ті, які не докажуть малювати ікону, ба ані копіювати так, щоб була вірною копією, не пізнають таборське світло, приступають до малюнку по-людському як художники, але не як іконописці. Всі ті, які в нашій Церкві снять про іконописецтво (а це добре знамення), мусять бути передусім людьми віри, покори, правди і любові, благодаті Святого Духа, мусять розуміти характер таборського світла Божественної слави і потім з страхом в серці приступити до писання ікони. Відрадне те, що майже кожен монах, який вийшов на шлях цього служіння в Церкві, починав творити з ікони Преображення, щоб Христос розпалив в його серці своє світло благодаті. Афонське правило говорить: «Най (іконописець) молиться з сльозами, щоб Бог пройняв його душу. Най іде до священика, щоб той за нього помолився і прочитав тропар Преображення, бо це божественне мистецтво».

Коли VII Вселенський Собор розтлумачив догматичне значення ікони і створив передумови для правильного богослов'я ікони і правильний погляд на її функцію в Церкві, буде правильним сказати собі кілька слів про мотиви цього рішення.

У Старому Завіті платила заборона виготовлення і літургійного використання образу, бо це загрожувало духовному культу в честь єдиного Бога. Але при виникненні Нового Завіту ця заборона вже була частково примирена. Так сталося тому, що поруч людської природи з її затемненим образом і втратою подібності Богу внаслідок гріха, єдино ангельська сфера залишилась чистою, так що їх зображення було навіть наказане Богом (2 М. 25, 18—22). Цей Божественний Завіт має велике значення. З цього випливає, що світ небесних духів може здобути своє іконічне зображення, коли має вид людини (херувими на ковчегу Завіту).

Христос визволив людину від ідолопоклонства, усунув кожен образ в смислі негативнім і явив справжній людський вид Бога. Як саме Христове Божество не піддається жодній уяві і як сама людська природа у відокремленні від Божественної нічого не значить, так геній Отців VII Вселенського Собору проголосив: «Його людська природа (Христова) є сама образом Божественності», тому Христос заповідав: «А хто бачить Мене, той бачить Того, хто послав Мене» (Іоан. 12, 45). Видимий елемент був таким чином обгрунтований у своїй іконографічній функції як образ невидимого Бога. Біблійна основа ікони полягає у створенні людини по образу Божому, що показує на певну тотожність між Божественним началом і людським, але одночасно пояснює їх єдність в Христу, Який не лише Сам був досконалим образом Бога поруч Божественної і людської природи, але і нас прийшов довести до цього іконічного стану всім своїм спасительським ділом. Людина може бути

образом Бога, бо створена за образом Його і подобою. Під час Богослужень, а особливо під час святої Літургії священик окаджує віруючих як знову зроджених Святим Духом і зібраних у храмі як Божу Церкву разом з іконами. Під час св. Літургії Святий Дух сходить на присутній Божий народ і на євхаристичні дари, щоб Святе було дане святим для сповнення єдності з Христом, відновлення образу Божого в людях. Такий заповіт богослов'я ікони VII Вселенського Собору. Це коротке вираження вчення Церкви достатньо ясно говорить про велич і богословську важливість постанов цього собору, як нас зобов'язують до того, щоб все життя Церкви, її прагнення, катехизація, молитва, богослуження і пасторація прямували до удосконалення людини як образу Божого. Досягнення цієї цілі вирішить многі досі невирішені проблеми. В протилежному разі ми опинимося в ситуації, про яку Сам Бог устами пророка говорив: «Нащо Мені многота ваших жертв?.. Навіть коли ви молитву примножуєте, Я не слухаю вас...» Але той самий Бог дає раду й надію: «Умийтеся, очистьте себе!» і по цьому буду звати вас містом справедливості, містом вірних (Іс. 1, 11, 16, 26).

Ікона має й екуменічне значення. Не буде єдності християн, доки Христос не відобразиться в кожнім з них. Єдність образу Христа у віруючих є передумовою єдності у вірі і братній любові, бо лише те прагне єдності, що належить до себе, лише ті, які мають «мисль Христову» (1 Кор. 2, 16). На цій базі треба будувати все життя Церкви і перебувати в спільності святих (Еф. 3, 14—19). Ісус Христос є Іконою невидимого Бога (Євр. 1, 3) і зробив все для того, щоб і ми були іконою Бога в Нім і в Дусі Святім, щоб між Ним і нами була досконала єдність. Образ цієї єдності Ісус Христос накреслив у Своїй первосвященській молитві (Іоан. 17 часть).

Отже, ікона постійно жива й актуальна, жива церковно і теологічно. Цю правду про ікону виразила Церква у своєму догматичному рішенні. Виразила її як заклик і свідчення Бога, Його Сина і Святого Духа і собі самій, бо є теж образом Бога в повноті свого боголюдського життя і до цього кличе всіх нас. Ми нині стоїмо перед цим закликом, хоч висловленим 1200 років тому, але завжди актуальним, бо виражає основну правду життя в Бозі і час тут не відіграє ніяку роль. Чи ми маємо право пригадувати собі цю правду лиш формально? Чи не маємо ваново задуматися над собою, над своєю працею і життям та над життям всієї нашої Церкви? Можемо бути байдужі до того, чи наша Церква відбиває в собі тайну життя Пресвятої Тройці? Коли так не є, і в многім це правда, то залишається лиш одне: почати негайно, справу за справою, терпеливо, щоб світло Божої правди і благодаті сіяло в нас і в нашій Церкві великою силою.

Часто говоримо про світло Православ'я. Це світло, про яке ми тут говорили. Ми маємо один часопис, який несе назву «Світло Православ'я» (почеськи). І в цій назві відбивається основна думка боголюдського церковного життя в Православ'ї, світло таборсього преображення Христа, без якого Православ'я перестало б бути Православ'ям. Лише Православ'я в тім найстрогішім смислі може зрозуміти цю основну правду християнства. Можемо дозволити собі забути цю правду? Можемо її не розуміти і не здійснювати її в своєму житті? Можемо її занедбовувати і будувати Церкву ін-

шим способом? Можемо про неї говорити лише у випадку річниці цього Собору? Напевно, ні! Рішення VII Вселенського Собору мають в нашій Церкві постійну діючість, бо Церква живе правдою, яка була формульована цим Собором. Відчинім для цієї правди свої серця, для світла Православ'я і Бог прославить нас, як прославив Свого Сина Ісуса Христа — тут на землі й у вічності (Іоан. 17).

Прот. д-р С. ПРУЖИНСЬКИЙ.

Евхаристия — святейшее таинство Церкви

Среди всех установленных Церковью Таинств Святая Евхаристия занимает особое положение, являясь кульминацией и средоточием духовно-церковной жизни православного христианина. Установление Евхаристии Самим Христом, ее непрерывность, сокраментально и экзистенциально сопряженная с апостольской преемственностью, имеют общецерковное признание.

Трудно найти аспект богословия, который был бы чужд евхаристической тематике. Догматическая сторона Евхаристии, ее новозаветная основа, ее онтологическая сопряженность с нравственным состоянием человека, ее литургическая сокраментальная реализация, ее история и эсхатология — все это образует единый комплекс, привлекающий благоговейное внимание как богослова, так и каждого христианина. И это не случайно, а в высшей степени закономерно.

В этом мире Литургия наиболее адекватно выражает то, что именуется богословами ипостасной молитвой, то есть молитвой, подобной Гефсиманской Самого Христа. Внимательно следуя всему порядку и содержанию этой совершеннейшей службы Богу, мы вводимся в созерцание Бытия Божественного и бытия космического, в каждый литургический момент и во времени настоящем и в вечности мы ощущаем жизнь растленную падением и смертоносную, и в то же время с нами Слово Божие, Его Свет, Его Жизнь. В этом Святейшем Таинстве Нового Завета мы причащаемся Божественной Жизни реально, действительно и уже не в силах оторваться от открывающейся нам невместимо великой и непостижимой тайны Отца нашего, столь возлюбившего нас. Через постоянное повторение Евхаристического Акта всеобъемлющий смысл его становится все более и более нашим личным созерцанием, нашим мировидением. И сколько бы мы не повторяли это служение, данное нам Всеблагим Провидением, сколько бы не наполнялись мы все новыми и новыми проникновениями в литургическую сокраментальную действительность, мы никогда не достигнем ее «конца», никогда не иссякнет этот животворный источник, вечно новый и живой, текущий в вечность.

Литургия — это действие Самого Бога, это Божественный Акт, совершаемый Самим Богом. Слова диакона, обращенные к иерею перед началом Литургии: «Время сотворити Господеви» (Пс. 118, 126), означают не что иное как «время (Самому) Господу действивать», «пришло время Богу действовать». Понимая всю важность и святость Таинства «страшного и преславного», зная, что перед ним Сам Бог, перед Лицом Которого и ангелы — святые и чистые духи со страхом и трепетом совершают свое славословие, священник молится: «Никтоже достоин от связавшихся плотскими похотьми и сластьми, приходити, или приближатися, или служити Тебе, Царю Славы: еже бо служити Тебе, велико и страшно и самим Небесным Силам.» Эта молитва составлена и введена в употребление в 6 веке и является подготовкой всего молитвенного собрания и прежде всего священника к моменту перенесения Святых Даров с жертвенника на престол.

В сознании своего совершенного бессилия и греховности стоит пресвитер перед поедающим Отнем Божества. Но из глубины этой немощи и из мрака собственного сердца поднимается взор к Единому Чистому и Единому Безгрешному. «Но обаче неизреченного ради и безмерного Твоего человеколюбия, непреложно и неизменно был еси Человек, и Архиерей нам был еси». Грехи и пороки наши велики, но Спаситель имеет «неизреченное» и «безмерное человеколюбие», жертвенную любовь к человеку. Этой Жертвой удержано человечество от исчезновения. Животворящей силой ее сохраняется жизнь мира. Любовь Божия отдает Свою жизнь возлюбленным сынам человеческим. Ради нас «Бог отдал Сына Своего Единородного, чтобы всякий верующий в Него не погиб, но имел жизнь вечную» (Ин. 3, 16). Ради нас Он стал «Человеком», и хотя и «непреложно и неизменно», то есть, не изменив Своего Божества, но «нашим» сделался и не только «Человеком», но и «Архиереем».

Иерей молится за людей, принося умилостивительную жертву за них, ходатайствует перед Богом, и Господь увлекает его духом обнимать в этой молитве весь мир, всю Вселенную, где миллионы людей в каждый данный момент или сокрушены ударами жестокой судьбы, или лежат у дверей смерти и стонами своими призывают помощь свыше. Всевышний в этот священный момент погружает пастыря в безбрежное море людских терзаний и зовет в пламенной Евхаристической молитве разделять с ними ужасы и радости.

Но знакомое лице земного служителя — священника, не должно затемнять для нас Образ истинного «Архиерея», Предвечного Первосвященника, облеченого в непорочность и славу. Христос Сам таинственно священнодействует за божественной Трапезой и из Его «рук» непосредственно всегда мы получаем Хлеб жизни.

Христос знал наши немощи и страсти греховные, однако установил это «священнодействие» «Бескровной Жертвы», и, передавая его нам как «Владыка всех», заповедал «сие творить в Его воспоминание». В Евхаристическом «воспоминании» заключен вечно-временный и временно-вечный характер. Это не психологическое «воспоминание» когда-то имевшего место исторического события, но непрестанно, всегда пребывающая в истории Сила. Нет иной Литургической Чаши, кроме той единственной, которую принес Сам Господь перед исходом Своим на искупительную жертву. Он один есть воистину Первосвященик. Его благоволением Литургия, будучи неповторяемой, повторяется в веках, и в этом повторении вечного по своей сущности Таинства проявляется его актуальность, неизменное присутствие в истории. Неделимая Литургия — дробится, распространяясь во все концы Вселенной. Сионская Горница дивным образом расширяется, чтобы стать доступной все новым и новым поколениям, верующим во Христа. В Литургическом священнодействии через Святое Причастие Господь собирает всех предан-

ных Ему в единство Своего Тела — Церкви и сообщает спасение миру, ибо по Его неложному обетованию «ядущий Хлеб... будет жить вовек» (Ин. 6, 51).

«Священнодействовати святое и Пречистое (Свое) Тело и Честную Кровь» Христос доверил Своим последователям, «облеченным благодатью священства». Благодать Святого Духа, полученная в хиротонии, охраняет священнослужителя и на нее он должен надеяться, приступая к Трапезе Жизни. В умиляющем душу уповании на благодать и милость Божию находятся основания, выводящие душу тайносовершителя из глубины страха и сокрушения, появляющихся от смиренного сознания своего недостоинства. Это сознание должно быть всегда присуще служителю Церкви, но с ним непременно должна быть сопряжена смиренно-дерзновенная решимость приступить к Жертве с надеждой не на себя, а на благодать, на Самого Христа «владычествующего небесными и земными... на престоле херувимском носимого... серафимов Господа... едина Свята и во святых почивающего».

Склонившись перед Святым престолом в молитве, священник, исповедуя предвечное архиерейство Христа Спасителя и встречая Его, истинного совершителя тайны, как бы передает Ему свое священство, становясь рядом с Ним у Божественной Трапезы. В этом сознании близости Христа, Его непосредственного участия в служении для священника источник чувства бесконечной ответственности и вместе дерзновения, несокрушимой уверенности в том, что никакие несовершенства его человеческого существа не остановят хлынувших из разверстых глубин огненных волн вечности. Искупитель мира — Агнец Божий, Сам тайнодействует, «принося» Себя в жертву «о всех и за вся», за все человечество от Адама до имеющего родиться его потомка. Евхаристическая Жертва, являясь актуализацией Жертвы Голгофской, не ограничивается пределами пространства и времени, поэтому она обнимает, охватывает не только библейские события, относящиеся к икономии спасения человека, но и вообще космическую жизнь, все, что было и что ожидаем, когда будет «Бог всяческая во всех» (1 Кор. 15, 28).

«Ты бо еси Приносяй и Приносимый, и Приемляй и Раздаваемый Христе Боже наш», — так говорит священник Тому, Кого видит и чувствует рядом с собой. Христос и Жертва приносимая, ибо в Евхаристии приносится Его Пречистое Тело и Драгоценная Кровь. Он, кроме того, и Совершитель Жертвы, Себя Самого приносящий и исполняющий служение Вечного Первосвященника. Он и «принимает» Жертву, как Бог единосущный Отцу и Святому Духу, и одновременно «раздает» Себя всем участвующим на Божественной Трапезе как Хлеб Жизни и Залог спасения.

Принимая раздаваемые Христом Святые Дары, мы соединяемся с Ним реально, онтологически, в нас входит Свет, «Огонь Божества», и это вхождение не безболезненно для нас, растленных грехом. Оно поражает нас, кажется, окончательно, но оно же затем перерождает нас в нового человека уже в свободе от греха, приобщает богочеловеческой универсальности Христа, доводя в нас образ Божий до совершенства. Разделяя со Христом Его Чашу в Святейшем и непостижимом Таинстве Нового Завета, мы через причащение Тела Его и Крови воспринимаем Его Божество, явленное Им на земле во Плоти и вечно пребывающее с Плотью на небесах. Через соединение

в любви с Божественной Ипостасью Единородного Сына мы становимся Его подобием, и как ипостаси в полноте своей завершенности «по образу и по подобию» Ему, усыновляемся в Нем Отцом Небесным на бесконечные веки, навсегда.

Евхаристия в своей вечной духовной реальности — есть Жертва за грехи человечества, искупительный Акт. Вот почему Церковь, долженствующая пребывать до «скончания века», со смиренным дерзновением будет неизменно повторять во времени этот Божественный Акт Искупления мира, во исполнение заповеди Христа: «Сие творите в Мое воспоминание» (Лк. 22, 19).

Иерод. Феодосий (Васнев).

До 70-річчя Жовтня

В цьому році минає 70 років спалаху Великої Жовтневої соціалістичної революції в царській Росії. Здійснив її робітничий клас під проводом В. І. Леніна, який до її здійснення змобілізував пролетаріат Росії і всіх, які вже давно відчували незносимість царського режиму, який характеризувався протиріччями у всіх сферах духовного, культурного, економічного, політичного і суспільного життя. Це протиріччя не було ознакою життя лише в царській Росії, а було характерне для всього тодішнього капіталістичного світу, криза якого виявилась особливо у розв'язанні першої світової війни.

Великий Жовтень розкрив зовсім нову епоху в історії народів теперішнього СРСР, але і в історії людства — епоху переходу від капіталізму до соціалізму. Робітничий клас захопив всю владу у свої руки і став на чоло загального прогресу. Революція прагнула створити базу для нового рішення соціальних, економічних, культурних, політичних і національних проблем, рішення яких старий режим відкладав на задній план. ВЖСР показала можливість проведення вирішальних змін у згадуваних сферах суспільного життя і дала приклад й іншим народам, як позбавитись несправедливого економічного і суспільного порядку. Таким чином виник світовий визвольний рух, який в сучасному захопив майже всі континенти світу, а особливо країни Азії, Африки і Латинської Америки, де ще й сьогодні при владі є напівфашистські і расистські режими, в практиці яких є неоколоніалізм, апартеїд та інші форми безправ'я. ВЖСР дала надію і слов'янським народам, які опинились в Австро-Угорській монархії, яка керувалася твердою антинародною політикою і застосувала всі форми переслідувань проти тих, які виявляли неспокій з існуючою практикою та ідеалами. Австро-угорська влада дуже погано вписалася особливо у сфері духовної і національної політики і з її спадщиною спіткаємось і зараз. Розвал цієї монархії знаменував визволення кількох народів Європи, а для нас утворення першої Чехословацької республіки. Кульмінація революційної боротьби у нас настала після поразки фашизму в другій світовій війні і суспільно в Лютому 1948 року, коли і в нас всю владу захопили трудящі і наші народи вийшли на дорогу будівництва нового суспільного порядку — соціалізму, що проявилось у всіх сферах національного і суспільного життя, але і в галузі духовного життя, де було усунено незавидні наслідки минулого.

Завдяки революційної єдності, яка була характерна для всього радянського народу, був вщент розбитий німецький фашизм і була створена нова можливість утворення нових вільних держав. Цей процес і досі проходить у світі.

В сучасному періоді народи СРСР стоять на порозі великої перебудови суспільного й економічного механізму з метою прискорення соціально-економічного розвитку в змінених обставинах життя. Розкривається простір для послідовнішого розвивання кооперативних форм соціалістичної власності, використання резервів в індивідуальній трудовій діяльності, в активізації економічних інтересів, для створення матеріальних і моральних імпульсів, для підвищення ролі основного виробничого чинника — підприємства, його самостійності і відповідальності за результати господарювання. Активним передовиком цієї нової лінії став верховний представник СРСР М. С. Горбачов. Ці нові можливості великих позитивних змін в суспільному та економічному керуванні суспільства перебирають й інші соціалістичні держави, щоб могли удосконалити і поглибити інтегрітет своєї всебічної співпраці для загального престижу соціалістичної економіки та для зайняття відповідного місця в економіці світу.

При цій визначній нагоді ми не можемо забувати і про великий мирний заповіт ВЖСР. До перших важливих документів нової держави належить Декрет про мир, який став хартією миру і миролюбних прагнень народів взагалі. Нова держава вважала неминучим встановити тривалий мир на всьому світі і весь економічний та моральний потенціал людей спрямувати на рішення наболілих економічних проблем світу, яких він не позбавився ні сьогодні, бо значна частина сьогоднішнього світу ще постійно залишається під владою світових монополій і збройних концернів, а тому світ ще постійно витрачає просто незлічимі суми на озброювання, на створення найбільш нищівної, особливо ядерної зброї. Декрет про мир правильно передбачав, коли пропонував вичленити весь капітал світу на рішення проблемів голоду, біди, неграмотності, розвитку техніки і сільського господарства, щоб було обезпечене харчування населення світу, але і те, що несповнення цієї програми поведе до поглиблення економічно-політичної кризи у світі і до можливості розв'язання дальшої світової війни. Так і сталося. Ми зазнали другу світову війну, жертвою в якій впало 60 мільйонів людей, було завдано колосальні матеріальні збитки і були створені передумови для можливості ядерної війни, яка могла б означати кінець життя на Землі. Але СРСР настоював на цій програмі і досі розвиває велику мирну активність з метою повного роззброєння. Результати цього зусилля ми помічаємо особливо у ці дні, коли виникла надія глибокого порозуміння між Сходом і Заходом, а особливо між СРСР та США, які мають в розпорядженні найбільший військовий потенціал, маленька частка якого достатня для повної ліквідації життя на Землі. Це велике прагнення за мир підтримують сьогодні всі миролюбні люди світу, не дивлячись на те, чи живуть в соціалістичних або капіталістичних державах. Підтримують його і християни усього світу, бо їх веде до цього віра, яка ясно і безкомпромісо вчить про велич людського життя як дару Божого, про велич людської особи, за спасіння якої жертвував Своє життя Спаситель світу Ісус Христос. Хто стріляє в людину, — стріляє в образ Божий і посягає на вічну перспективу людського життя, бо Бог створив нас для вічного життя.

ВЖСР принесла великі зміни і в сфері духовного життя. Ми всі знаємо, в яких умовах жила і працювала Руська Православна Церква за часів царизму. З одного боку, декларувалась свобода совісті, але в дійсності це було трохи інакше. Найболючішим виявом нещадності царського режиму була ліквідація Патріархії Руської Православної Церкви. Церквою управляв Священний Синод, який був під безпосереднім контролем т. зв. оберпрокурора, многі з яких взагалі не були православними, вже не кажучи про те, що не були християнами і віруючими. Була встановлена нещадна цензура над кожною виданою книгою і обмежувався їх тираж. Достатньо взяти в руки будь-яку видану тоді книгу, і ми пересвідчимося, що для всієї тодішньої Росії тираж був 1000, 2000 примірників, лише у виняткових випадках тираж досягав 5000 примірників. Така кількість виданих книжок не могла сприяти підвищенню грамотності та рівня духовного життя населення. Після спалаху ВЖСР негайно був скликаний Собор Руської Православної Церкви і було обрано Патріарха. Першим Патріархом став Святійший Тихон, після нього Патріарх Сергій, Алексій, а тепер Святіший Пимен. Руська Православна Церква може виконувати своє духовне і літургійне життя без зовнішніх втручань в її структуру, літургійне і молитовне життя. В духовні школи щорічно приймається 500 — 600 студентів, щоб готуватись на священиче покликання в службах свого народу. Для тих, які обрали життя монашества, Церква має 14 монастирів.

Руська Православна Церква в минулому, в період великих революційних змін і сьогодні завжди була з народом і завжди виступала активно у справі миру в світі. Це проявилось особливо в другій світовій війни, коли вона закликала народ до боротьби проти фашизму і пожертвувала своїх синів та матеріальні і фінансові засоби на забезпечення перемоги. З ще більшою силою і жертвенністю вона ангажується в післявоєнний період, бо усвідомила собі, яка загроза нависає над людством з вибухів перших атомних бомб, які було скинено на дві японські міста — Хіросіму і Нагасакі. Для зміцнення миру вона зорганізувала декілька загальнорелігійних мирних конгресів в Москві, на яких за справу миру виступали верховні представники всіх релігій світу. В майбутньому році Руська Православна Церква відмітить 1000-річчя Хрещення Русі. Головні торжества відбудуться у Москві в новому центрі Патріархії, який розташований в славетному Даниловому монастирі в центрі Москви. Будуються нові храми, багато храмів проходить реставрацією, було побудоване підприємство на виробництво церковних потреб, видавничий відділ Патріархії і т. п.

70 років — не короткий час. Пригадали ми хоча б декотрі найважливіші події, щоб знати, де зродилася нова суспільна структура, яка так суттєво вплинула на розвиток тодішнього і сьогоднішнього світу, на розвиток наших народів. У цих змінах знайшлось місце і для вільного життя нашої Православної Церкви, якої за часів Угорської монархії була піддана великому насиллю і довготривалому гніту з метою повної її ліквідації. Ця смутнозвісна спадщина має свій відгомін ще й нині. Але як всі інші помісні Православні Церкви, які мусили прожити тяжкий час бувших царських і капіталістичних режимів і турецького ярма

на Балкані, зберегли віру, внутрішню свободу і життєздатність, так це робить і наша Церква і вірить, що її місце в сьогоднішньому справедливому суспільному порядку не буде вже ніколи більше і ніким притоптане. І наша Церква залишається вірною великому заповіту православної духовності, патріотизму і духу кирило-мефодіївської місії, яка серед нашого народу від початків будувала свідомість миру і справедливості для всіх людей світу, не використовувала ніякі форми насилля, але Богом явлену правду для спасіння всіх людей.

Всі мирні ініціативи СРСР та його чільних представників близькі нам, як і мирні ініціативи всіх людей доброї волі цього світу, бо все ж таки ми лише одна людська родина — людство, яке може мати лише одну розумну перспективу — мир і вічне життя!

Вірний син Румунської Православної Церкви

Мова буде про передового сучасного румунського православного богослова професора д-ра ДИМИТРУ СТАНІЛОЕ. Народився він 16 листопада 1903 р. в селі Владені Брашівської жупи. Основну школу відвідував у рідному селі. Гімназію ім. Андрея Шагуни в Брашові він відвідував у 1916 — 1922 рр. Богословську освіту здобув на Богословському факультеті в Чернівцях в 1927 р. Дипломну роботу написав на тему «Хрещення дітей». Після року навчання в Афінах (1927 — 1928) в жовтні 1928 р. був промований на доктора богослов'я в Чернівцях за роботу «Життя і діяльність Патріарха Досифея Єрусалимського та його зв'язки з румунськими краями», яку написав ще в Афінах. В 1929 р. робота була надрукована в часописі «Кандела» («Лампа»), який видавав Богословський факультет в Чернівцях.

В жовтні 1928 р. поїхав в Німеччину навчатись загальній церковній історії. В першому семестрі працює в Мюнхені і візантіолога Августа Майсенберга, а другий семестр в Барліні, де удосконалюється у проф. Ганса Лайтсмана. В той час стежить за новішою теологією, католицькою і протестантською, а особливо за школою Карла Барта, яка була тоді в першопочатках. Велику увагу почав приділяти вивченню творів святого Григора Палами і з тією метою вибув у Париж (в квітні і травні 1929 р.), де в Національній бібліотеці забезпечив собі фотокопії рукописів святого.

Після повернення додому 1 вересня 1929 р. був назначений професором Богословської академії в Сібіу, де до 1936 р. читав лекції з догматики, церковної історії і пасторалі. В 1936 р. був обраний ректором цієї школи і працював тут аж до 1947 р., коли його було покликано за професора Богословського факультету в Бухаресті. Ще під час свого перебування в Сібіу був редактором популярної румунської газети «Румунський телеграф».

В перші роки на Богословському факультеті в Бухаресті читав лекції з містики і апологетики. Від 1949 р. до пенсії в жовтні 1973 р. читав лекції з догматичного богослов'я. Зараз проф. д-р Дімітру Станілое читає лекції докторантам і є головою комісії по присвоєнню докторатів.

Наукова і публікаційна діяльність професора дуже широка і становить декілька сот сторінок тексту. Наведемо хоча б декотрі із них.

В 1980 р. переклав з грецької мови «Догматичне богослов'я» Андрутсоса. В той час формувався його духовний і інтелектуальний профіль. Вивчав твори святих Отців, і це показало йому дорогу дальшого його духовного і фахового зростання. Одночасно це допомогло йому до того, що назавжди розійшовся з латинським схоластичним богослов'ям і крокував своєю власною дорогою, вождями на якій для нього були якраз святі Отці. Результатом його прагнень була робота «Життя і вчення святого Григора Палами». Цією роботою професор Станілое починає відновлення паланізму в Церкві Православній і разом з іншими візантіологами та богословами (Острогорським, архієп. Василієм Кривошеїним, архім. Кірпіяном Керном та дальшими) сприяє глибшому дослідженню паланізму через його важливість і постійну актуальність. Св. Григор Палама виразив точно богословськи те, що є основою Православ'я і християнства взагалі.

В той час румунське філософське і релігійне мислення було в стані шукання своєї національної і духовної ідентичності. Проф. Станілое досліджує ці сучасні напрями і на основі Традиції святих Отців, православної духовності і традицій румунського народу дозрів до того, що ця самобутність, як і самобутність людини і світу, находиться в божественно-людському характері всього, що створене Богом. Цю концепцію про божественно-людські розміри всього існуючого — людини, людського суспільства, історії і культури — виражає у своєму важливому творі «Ісус Христос, або Відновлення людини», виданому в 1943 р. Ця робота повним правом оцінюється як передвістя духовного і богословського відродження в Румунії. Проф. Станілое, якого інший передовий православний богослов прот. д-р Майєндорфф назвав «богословом надії», находить у своєму богослов'ї новий напрям: не йде ні витоптаним шляхом слов'янської богословської школи, яка від XVII ст. в значній мірі піддалась західній схоластиці і не вповні розпорядилась з нею ні сьогодні, але ані до сильної традиціоналістської школи геленістичної, тому що пробиває новий шлях румунського православного богослов'я, на якій, поглянувши з перспективи нинішніх днів, бачимо, що вона міцно вчленована в православну общинність і надає їй живу теологію, особливо на різних інтерконфесіональних конференціях, богословських конгресах, симпозіумах, у Всесвітній Раді Церков, у всеправославних конференціях і нарадах, в підготовці Великого і Святого Собору Православної Церкви і т. п.

Проф. д-р Димитру Станілое на основі сотерології святих Отців робить у своїй роботі органічний зв'язок між ученням про спасу та онтологією і антропологією (вчення про людину). Спаса дана нам раз і назавжди в Особі Богочеловіка Ісуса Христа. В Нім дані відповіді на всі питання, що торкаються вчення про людину і її долю, тому професор підкреслює, що православна сотеріологія не може зредукуватись (сконцентруватись, звузитись) на «викуплення», як це є в західному католицизмі, або на доктрину «виправдання», як це є в протестантизмі, але має бути будована на основі онтологічного погляду на людину, яка дана в Особі і спасительському ділі Ісуса Христа як Богочеловіка.

В дальших своїх роботах говорить про космічний аспект спаси (за святим Максимом Ісповідником) та антропологічний аспект (за святим Афанасієм

Александрійським та святим Григором Паламою). Його думки, засновані на міцних духовних і богословських підвалинах, допомогли йому зайняти правильну позицію в трагічний період людства, тобто в часі другої світової війни. В цей час він шукав те, що «нам єдино потрібне» і під впливом соціальних елементів християнства заглиблюється в проблеми людини — особисті і суспільні (соціальні), вивчає можливості і основи преображення людини в Церкві, яка є божественно-людською общинністю, єдністю, і встановлює, що тут находиться єдине рішення всіх сучасних проблем людини, особистих і соціальних. Разом з кількома православними богословами починає досліджувати і збирати духовний досвід святих Отців, зібраний у творі, названому «Філокалія». На кінець своєї роботи в Сібіу (1948) публікує перші чотири томи «Філокалії» в румунському перекладі з примітками, чим самим надв'язує на працю філокалістів XVIII ст., а також на працю першого перекладача «Філокалії» на слов'янську мову Паісія Величковського. Дальших шість томів переклав і видав в 1976 — 1981 рр.

Новий творчий період в житті професора починається його призначенням професором Богословського інституту університетського ступеня в Бухаресті (1949). В кожному центральному часописі Румунської Православної Церкви — «БОР», «Ортодоксія», «Студії Теологіче» та інших — публікує багато статей, досліджень і коментарів. Багато творів було видано книжково. Згадаємо хоча б ті найважливіші: «Православна християнська наука» (1952), «Підручник догматики і символіки» (1956 — 1957), «Догматика Православної Церкви» в трьох томах (1978), «Для православного екуменізму» (1976, по-грецьки), «Бог є любов» (Париж, 1980, по-французьки), «Богослов'я і Церква (Нью-Йорк, 1980), «Православне моральне богослов'я», 3 томи (Бухарест, 1981). Третій том присвячений православній духовності. Це винятковий твір і є визначним внеском в дану область православного богослов'я в тому розумінні, як це вимагає первісне православне християнське вчення і нинішній час, це прекрасний синтез святоотцівського вчення, яке виходить з глибини Божественного явлення і з суті Божественного діла спаси, як воно дане в Євангелії і в Апостольській традиції.

Своїм життям і богословською працею професор Станілое належить до найбільш заслужених і найбільш слуханих богословів нашого часу. Він належить до тих богословів, які свідомо працювали на визволенні православного богослов'я з-під впливу західних, середньовічних і схоластичних схем, бездуховних схем і визначною мірою сприяли знайденню справжніх екклесіологічних методів і принципів богословського мислення і рішення важливих проблем життя людини і світу. І наша православна богословська думка надв'язує на результати такої богословської праці і вже діждалася перших позитивних результатів, лише треба продовжувати йти свідомо по розпочатому шляху. Це буде найкращий подарунок нашій Церкві після многих років духовного пригнічення, а також нашому народу.

Старший викладач
Ян РУСИН, священик.

Хрещення Русі і утворення Руської Православної Церкви

Руська Православна Церква з 1000-літтям Хрещення Русі відзначить і другий знаменний ювілей — 1000-ліття свого історичного існування, бо як Помісна Церква вона постала внаслідок Хрещення Русі.

Автокефалію (самоуправління) здобула 1448 р. і Патріаршество 1589 р.

До східнослов'янських племен християнська віра почала надходити ще в перші століття християнства. Це засвідчують Оріген (†254 р.) і Євсевій Кесарійський (†340 р.). Поширення християнства проводили апостоли у Скіфії — на території Північного Причорномор'я між ріками Доном і Дунаєм, де в різний час жили різноманітні племена і народи, серед них і східні слов'яни.

Церковні письменники — Тертулліан († 240 р.), Афанасій Александрійський († 373), Іоанн Златоуст († 407 р.), Ієронім Стрідонський († 420 р.) — називають скіфів серед народів, поміж якими було поширене християнство.

У III — IV ст. в Північному Причорномор'ї вже було декілька грецьких єпархій, серед яких найбільше значення для християнізації східнослов'янських племен могли мати Херсонеська в Криму і Скіфська в пониззі Дунаю.

З Криму, по великому водному шляху «з варяг у греки», що з'єднав Балтійське море з Чорним, християнство могло проникати і далі на північ, насамперед, до східнослов'янського племені полян, центром яких було місто Київ. Племена — уличі і тиверці, поселені між нижнім Дністром і нижнім Дунаєм, були в безпосередньому сусідстві з грецькою християнською колонією Тірас та Скіфською єпархією.

Проте за цей ранній період християнство не могло міцно утвердитися серед східнослов'янських племен як через відсутність у них державності, так і внаслідок переселення народів, що розпочалося. Незліченні орди різноманітних кочівників (гунни, авари, болгари, угри та ін.), які ринули одна за другою через Південну Русь у Європу, нищили сліди державності і християнства навіть там, де воно встигло вже вкоренитися та почати діяти.

Найбільш сприятливий час для християнізації східнослов'янських племен та заснування Церкви на Русі настав з другої половини IX ст., коли вони об'єдналися у Древньоруську державу — Київську Русь, в якої почались певні взаємні стосунки з іншими державами, зокрема з християнською Візантією.

Слід відзначити, що IX ст. в плані християнізації слов'янського світу мала важливе значення місіонерська діяльність Кирила († 869 р.) і Мефодія († 885 р.), архієпископа Великоморавського, котрі винайшли слов'янську азбуку, переклали Святе Письмо та богослужбові книги на слов'янську мову. Створені були умови для заснування в слов'янських країнах, у тому числі й на Русі, християнських Церков на національних підставах. Після християнізації в IX ст. Болгарії, спадщина всеслов'янських апостолів Кирила і Мефодія почала проникати на Русь не тільки з Візантії, а й значною мірою з цієї слов'янської країни.

У другій половині IX — X століть політичні і торговельні зв'язки Древ-

ньоруської держави з Візантією та Болгарією дедалі більше поширюються та поглиблюються. В 60-х роках IX ст. заснована Київська християнська община, можливо, на чолі з єпископом, безумовно, мала свій вплив «на дальший розвиток християнства і християнської культури на Русі» (М. В. Левченко. Очерки по истории русско-византийских отношений. Москва, 1956, стор. 88).

Київські християни нарівні з язичниками беруть участь в укладанні нового договору між Київською Руссю та Візантією (944 р.) За час князювання Ігоря (913—945 рр.) християнська місія в Києві досягає значних успіхів; число християн зростає, посилюється їхній вплив і державній владі доводиться з цим рахуватися. З тексту договору та повідомлення літопису від 945 р. видно, що Русь за Ігоря неначе офіційно поділяється на хрещену і нехрещену.

Мудра княгиня Ольга, спершу християнка внутрішня, а потім відкрита, тривалий час управляючи (від 945 р.) Древньоруською державою за малолітнього сина Святослава і покладаючи своїм прикладом дорогу до християнства для Київської Русі, приймає хрещення (954 — 959 рр.). Ставши християнкою, княгиня Ольга (в хрещенні Олена), за виразом літопису (969 р.), своїм благочестивим життям сяяла серед язичників, «як місяць у ночі». В її особі київські християни мали тепер високу покровительку і її приклад наслідували багато людей, та й сама вона, безперечно, дбала про це, бо по прокладеній княгинею дорозі значно легше було потім йти хрестителеві всієї Русі, внукові її — Володимиру, бо вона, за висловом літопису (під 969 р.), була «вранішньою зорею, яка попередила схід сонця».

Коли і як стався в душі князя Володимира глибокий внутрішній переворот на користь християнства, — це встановити, розуміється, неможливо. Можна тільки відзначити деякі причини цього таємничого переродження Володимира-язичника на Володимира-християнина. Близькі за часом до князя Володимира руські письменники XI ст. митрополит Іларіон, чернець Яків, літописець Нестор († 1114 р.), оповідаючи про навернення князя Володимира до християнської віри, одностайно вказують: «Прийшло до нього відвідання Вишнього . . . , і засяяв у його серці розум». Для князя Володимира зрозуміти перевагу християнства над язичеством і внаслідок цього розуміння стати християнином було тим легше, що він мав, як свідчить митрополит Іларіон, «добрий смисл і гострий розум». І мав він повну змогу грунтовно познайомитися з християнською вірою в себе, в Києві, де давно вже існували християнські храми і правилось богослужіння слов'янською мовою.

У питанні про час і місце хрещення князя Володимира та його «хрестителів» існує кілька наукових версій. За однією, згідно з літописним оповіданням, прийняв хрещення в 988 р. в здобутому ним грецькому місті Херсонесі (Корсуні) в Криму; за другою — князь Володимир прийняв хрещення від київських християн варягів у 987 р. у місті Василеві, неподалік від Києва; за третьою — в 987 р. в Києві від греків.

Руський письменник чернець Яків вказує на 987 рік, як рік хрещення князя Володимира, а саме: що князь після хрещення жив 28 років (1015—28 = 987), а на третій рік після хрещення (989 р.) робив похід на Херсонес і взяв його. Нестор говорить, що князь Володимир хрестився в літо 6495 від створення світу, що відповідає 987 р. від Різдва Христового. Наявні джерела про місце хрещення князя Володимира не згадують.

Прийняття християнської православної віри надихнуло князя Володимира, сприяло зростанню релігійного натхнення.

Той факт, що сам Володимир прийняв християнство в його східній, а не західній формі, і своєму народові також вирішив дати не західну, католицьку, а східну, православну віру, пояснюється тим, що Київська Русь мала давні зв'язки з християнською Візантією, звідкіль вже раніше проникала на Русь християнська православна віра і мала тут своїх послідовників, а також і тим, що Візантія на той час була найкультурнішою країною.

Запровадження християнства на Русі як нової державної релігії було на даному етапі цілком закономірним явищем. Язичеська релігія руських слов'ян на той час перебувала на перехідному етапі, від безпосереднього обоготворювання різних явищ і сил природи до їхнього уособлювання.

Хрещення Русі за князя Володимира почалося з жителів її столиці — Києва. Насамперед князь Володимир охрестив своїх 12 синів та багатьох бояр, потім наказав знищити всіх ідолів, головного Перуна із зневагою скинути в Дніпро, а духовенству сказано було ходити по місту і проповідувати християнську віру . . . У визначений день, за повідомленням літопису (під 988 р.), відбулося масове хрещення киян у Дніпрі. Ця найважливіша подія, яку звичайно називають «Хрещенням Русі», відбулася, згідно з літописною хронологією, яку приймають деякі дослідники, в 988 році, а на думку інших — в 989—990 рр.

Хрещення Русі — це, можна сказати, і день народження Руської Православної Церкви (далі РПЦ), бо для її створення тепер уже були всі необхідні умови: з'явилась численна паства, яка через подальшу християнізацію поступово зростала, прибули з Візантії єпископи на чолі з митрополитом, на допомогу київському духовенству з Болгарії прибували в потрібному числі священики з богослужбовими книгами на слов'янській мові, будувалися храми, засновувались училища для підготовки власного духовенства.

Слідом за Києвом та його областю відбувається поступове хрещення жителів інших міст і областей Київської Русі — Чернігова, Новгорода, Ростова, Володимира-Волинського, Полоцька, Турова, Тмутаракані, де з 992 року митрополитом Леонтієм († після 1004 р.) засновуються єпархії. За князя Володимира († 1015 р.) переважна більшість руських слов'ян прийняла християнську віру, і Київська Русь стала християнською країною.

Апостольська місія РПЦ набула неоглядне поле для місіонерської діяльності, в тому числі серед іноплемінників і поза Русь. На кінці XI ст. — початку XII ст. християнство остаточно утверджується в Ростово-Суздальській землі, серед слов'янських племен в'ятичів і радимичів, котрі остаточно ввійшли до складу Древньоруської держави наприкінці XI ст.

Говорячи про Хрещення Русі, не можна не сказати і про важливіші наслідки цієї історичної події.

1. Зокрема, завдяки апостольської місії РПЦ християнська віра протягом XI — початку XX ст. поступово поширилась у Прибалтиці, Карелії, на крайній Півночі, в Поволжі, на Кавказі, в Сибіру, на Алтаї, в Китаї, Кореї, Японії, на Алеутських островах, Алясці та в Північній Америці. Майже 40 різних національностей майже повністю або

частково прийняли християнську віру від місіонерів РПЦ.

2. Під впливом РПЦ в сфері родинного, громадського і державного життя руського народу (і інших народів) відбуваються важливі зміни, а саме: зникає кровна помста, полігамія, зміцнюється родина, зростає авторитет материнський і жінки, заникають князівські міжусобиці.

3. Хрещення Русі сприяло значному піднесенню духовної культури: широкому розповсюдженню грамотності і освіти, появленню перекладної та виникненню власної руської і народних літератур, розвитку руського церковного і народного будівництва та іконопису.

4. Розширюються і міцніють міжнародні зв'язки Древньоруської держави з багатьма християнськими і нехристиянськими країнами.

Зміцніло міжнародне становище Древньоруської держави. РПЦ набула великого впливу на життя руського народу і перетворювання релігійно-моральної сили на зростання авторитету Святої Русі. РПЦ спершу була незалежною, маючи автокефального архієпископа, але потім, можливо, ще за князя Володимира, або ж у перші роки правління Ярослава Мудрого (1019 — 1054 рр.) була позбавлена автокефалії та підкорилася Константинопольському патріархові. Константинопольський патріарх разом з тим позбавив її на довгий час можливості мати місцевих митрополитів, які звичайно більше підходили до умов руського церковного життя, ніж митрополити-греки, які не знали мови і народних звичаїв.

Тому вже від часу Ярослава Мудрого робляться спроби обирати і поставляти митрополитів з руських. Другий випадок обрання і поставлення на Русі митрополита з руських стався 1147 року, на бажання князя Ярослава Мстиславича († 1154 р.) шість єпископів висвятили на митрополита ченця-схимника Климента Смолятича. Князь Юрій Долгорукий († 1157 р.) усунув з митрополичої кафедри Климента Смолятича і прийняв митрополита, призначеного Константинополем. Право обирати своїх митрополитів почало виразно усвідомлюватися на Русі від половини XIII століття. На митрополичий престол Константинопольський патріах призначає своїх і обраних на Русі кандидатів, але тільки ним висвячених.

«У половині XV ст. внутрішня і зовнішня церковно-політична обстановка склалася так, що повна автокефалія РПЦ була природним і необхідним висновком» (Н. И. Муравьев. 500-летний юбилей автокефалии святой РПЦ, 1948 г., стор. 14).

У той час Руська держава, об'єднувана Москвою, росла й міцніла та в 1480 році остаточно скинула монголо-татарське ярмо. Візантія під навалою турків у половині XV ст. наближалась до свого занепаду. Сподіваючись на допомогу в боротьбі з турками від римського папи, візантійський імператор Іоанн VI Палеолог († 1448 р.) і патріарх Йосиф († 1439 р.) змушені були погодитися на Флорентійську унію (1439 р.), зрадити Православ'я.

Надії врятувати Візантію від турків з допомогою римського папи, звичайно, не справдились: римські папи XV ст. вже не були могутніми владиками, якими були їхні попередники XI — XIII ст. На православному Сході і на Русі Флорентійська унія була рішуче відкинута; 29 травня 1453 року Константинополем заволоділи турки, Візантійська імперія припинила своє існування.

Серед обставин, які склалися, руські мали повне канонічне право не тільки припинити церковне спілкування з патріархами, які відійшли від Православ'я, що вони й зробили, але й оголосили про свою церковну незалежність від цих патріархів. Руські не вчинили офіціального розриву з Константинополем. 15 грудня 1448 року руські єпископи в Московському Успенському соборі поставили митрополита, обраного ще в 1432 р., єпископа Рязанського і Муромського Іону (1448 — 1461 рр.). З цього часу і почався період незалежності РПЦ, період її автокефалії.

В 1589 році в житті РПЦ сталася велика подія: Московська митрополія була підвищена на ступінь патріархату Константинопольським патріархом Ієремієм II введенням митрополита Іова в сан патріарха.

Прот. Іоанн БЄЛЄВЦЕВ,
«Православний вісник», № 11/1986,
скорочено. Приготував М. Олекса.

Київ — мати руського Православ'я

(До 1000-річчя Хрещення Русі)

«На наступний же день вийшов Володимир з попами цариці і корсуньськими на Дніпро, і зійшлось там людей без ліку. Увійшли у воду і стояли там одні по шию, другі по груди, молоді ж при березі по груди, декотрі держали немовлята, а уже дорослі бродили, попи ж справляли молитви, стоячи на місці. І була видна радість на небі і на землі сприводу стількох спасених душ» («Повість врем'яних літ»).

Після свого повернення до Києва Володимир почав готуватися на хрещення свого народу. Як доводять літописи, Володимир не приймав ніяке важливе рішення, доки не порадився із своєю дружиною. До панівної шляхти, крім його дружини, належали і представники міста, як і вожді військових стотин. Літописець завжди примічає, що Володимир «скликав боярів і старійшин» і «говорив до бояр і старійшин». Це були радники князя, які одержали завдання, щоб під владою Києва возз'єднали і охристиянили весь східнослов'янський світ. Здійсненням цього плану Володимир пішов шляхом своєї бабусі Ольги, причому результатами її далеко перевершив.

Лаврентійський, як й Іпатіївський, літопис доводять, що «Володимир дав освятити самого себе і своїх синів». Потім були скинуті ідоли і священики почали проповідувати народу християнську правду. Християнізація в Києві не мала ніякого опору. «Якби нова віра не була доброю, то не прийняв би її князь і бояри», — говорили кияни.

У той час в Києві вже були «руські священики, диякони, псалмісти, учителі і члени старої християнської общини», які виростали зі слов'янським богослуженням і навчалися слов'янській писемності і які готували людей до прийняття хрещення. Після певного часу Володимир скликав жителів Києва на берег річки Почаїни, яка була притокою Дніпра. Почаїна і Дніпро були в той день місцем хрещення для кількох тисяч жителів. Польський історик Поппе виявив погляд, що Хрещення Русі в Києві відбулося на Великдень, який тоді припав на 8 квітня або на Сошествіє Св. Духа з тодішньою датою — 27 травня. Оскільки Дніпро 8 квітня був ще холодний, то друга дата більш імовірна. Також можливо, що в залежності від погоди Володимир

обрав і зовсім іншу дату влітку 988 року, бо і традиція Руської Православної Церкви доводить, що Хрещення киян здійснилося 1 серпня 988 року. Там, де річка Почаїна вливається у Дніпро, стояв князь Володимир зі своєю родиною, супроводом та іншими християнами. Священики в ризах, зі свічками, іконами і кадильницями стояли перед народом, який там зібрався. На вказівку князя настала тиша. Єпископ і священики почали читати молитви св. тайни Хрещення. Літописець цю подію записав так: «Люди, старі і молоді, мужі і жінки відокремлено, матері зі своїми дітьми на руках — всі вступили у річку, три рази поринулись у воду і були похрещені во Ім'я Отця і Сина і Святого Духа, Дух Божий вітав невидимо над ними... В той день палало небо і земля радістю при погляді на многих людей, які були спасені, і була велика радість між людьми, покора і незвичайна любов».

Запровадження християнства як державної релігії на Русі вимагало будівництво храмів. Негайно по хрещенні князь Володимир побудував храми на місцях, де перед тим були поганські святині. На верху, де перед тим стояв ідол Перуна та інших богів, був побудований храм св. Василія. Крім того, Володимир розпочав будівництво храму, що став головним храмом всієї Русі. Будівництво цієї будівлі, що на відміну від інших була з каменя і своїми розмірами, величчю та красою перевершувала всі інші храми, почали візантійські будівельники в 991 році, отже негайно після хрещення руського народу. Як доводить літопис, праця тривала п'ять років і завершилась 12 травня 996 року.

З «Повісті врем'яних літ» довідуємось, що князь Володимир дав для цього храму ікони, дав його єпископу Анастасію з Корсуня і призначив на службу в ньому священиків з Корсуня. І взагалі все дав у цей храм з Корсуні: ікони, церковні приладдя, хрести. Літопис про це говорить так: «Даю церкві цій святої Богородиці десяту частину від багатств своїх і моїх міст». Цю десятину — за цим церква була названа Десятинною — дав єпископу Анастасію.

Князь Володимир залишив після себе і перші церковні закони. Збереглися під назвою «Порядок Володимира Святославича у справах церковних судів». Цей порядок розповідає про те, як і з яких прибутків має даватися десятина на користь Церкви. Так були встановлені закони, за якими визначалися церковні прибутки і були встановлені слуги Церкви.

Між тим з Цариграда прибув митрополит Михаїл, який став Київським митрополитом, а декілька єпископів було назначено для визначніших руських міст. Никонів літопис говорить, що митрополит йшов на північ з одним єпископом, посланим з Цариграда, з Володимировим стриєм Добринею і з Афанасієм, щоб там хрестили людей. Зрозуміло, що йшли вверх Дніпром, потім по суші і далі водним шляхом до Новгорода.

Четвертий Новгородський літопис говорить, що єпископ Йоахим з Корсуні остаточно знищив язичество в Новгороді. З т. зв. Йоахимового літопису все ж випливає, що запровадження християнства тут спіткалось на видимий опір. Проте всупереч тому під час панування 27 років князя Володимира християнство, крім Новгорода, поширилось на Чернігів, Ростов Великий, Володимир-Волинський, Полоцьк, Переяславль, Білгород та інші руські міста. Переказ теж говорить, що Володимир сам проводив місійну діяльність в областях на захід від Києва. За тими ж даними, в 992 р. разом з єпископами він йшов на південний схід, дав похрестити жителів Червоної Русі (тобто Галича), заснував місто Володимир і побудував тут храм на честь Пресвятої Богородиці.

Що торкається церковної ієрархії, дані літописів розходяться. В той час як Никонів літопис згадує митрополита Михаїла, перший Новгородський літопис, як і Лаврентійський літопис, говорять про митрополита Теопемпта. Пізніші літописи з XVI ст. наводять такий порядок: Михаїл, Лев, Іоанн, Теопемпт або ж Лев, Михаїл, Іоанн, Теопемпт. В кожному разі першим митрополитом за різними редакціями Церковного порядку князя Володимира були Михаїл або Іоанн.

Отже, з наведеного випливає, що після Хрещення Русі прибули на Русь не лише священики, але і єпископи та митрополити і що перші руські єпископства були засновані вже в 997 році. Це стверджують і дані з Никонового літопису, де сказано, що за князя Володимира були засновані єпископства в Новгороді, Чернігові, Ростові і Володимирі-Волинському.

Хоч руські були хрещені греками, дійсністю є, що книги і слов'янських учителів просили із Болгарії, але і з церковних осередків заникаючої Великої Моравії. Цей поворот до південно-західних і західних слов'ян проходив непомітно і здійснювався не лише офіційним шляхом, але і прямим стосунком із західними і південними слов'янами. Свідченням цього є староболгарська писемність на Русі. В якраз похрещеній Русі потребували много священиків і освічених людей. Вони мали просвіщатися лиш тоді, коли поширилось використання старослов'янської писемності. «Повість врем'яних літ» говорить, що в 988 році Володимир зібрав дітей шанованих мужів, щоб дати їм освіту.

Отже, таким чином на Русь прибували з Болгарії і Візантії будівельники, митці, співаки і музиканти. Вплив візантійської культури застосувався не лише в руському мистецтві, в прекрасних сакральних будівлях, прекрасних мозаїках, але і в ширенні літературних творів на слов'янській мові. Тому що Русь прийняла християнство не лише з найкультурнішої країни тодішньої Європи, але і на своїй материнській мові.

Дійсність, що Візантійська Церква передала слов'янам богослуження, проповіді і релігійну культуру на слов'янській мові, сприяла розвитку їх власної національної культури. Це торкається як слов'ян на Великій Моравії, в Болгарії, так і слов'ян на Русі. Тому, якщо Володимир вирішив дати перевагу східному християнству і включив їх в культурну, політичну і релігійну спадщину Візантії, то діяв як мудрий і далекозорий державний діяч. Він діяв так, як Ростислав на Великій Моравії, князь Борис в Болгарії і св. Сава серед сербів. Всі спільно приспіли до того, що після греків і жителів Італії слов'яни були третім народом в Європі, які мали власну літературу і власну літературну мову.

Великі заслуги св. Володимира в хрещенні східних слов'ян, великий і його християнський профіль. Про те, як св. Володимир був пройнятий християнським вченням, з яким щирим переконанням прийняв християнську віру, яку любов відчував до руського народу, говорить митрополит Іларіон, коли натхнено волає: «Радуйся, майстре й учителю Православ'я! Був ти пройнятий праведністю, насичений силою, обутий правдою, увінчаний розумом,

прикрашений милосердям, подібний до монети або надоби золотої. Бо ти, о пречиста голова, був одягом голих, був кормителем голодних, був ти напоєм спраглих, був ти помічником вдів, був ти місцем притулку для переслідуваних, був ти стріхою для тих, які є без стріхи, був ти охоронцем ображуваних, був ти дарчим багатих дарів для бідних».

П. Т.

Одпуст на Лютинській гірці

Як кожного, так і цього року православні вірники в останні дні серпня (августа) прийшли на Лютинську гірку на одпуст на честь празника Успення Діви Марії.

Цього року одпуст відбувався 29 і 30 серпня. Вірники сходилися вже в суботу після обіду, щоб разом з духовними пред'явити свої дяковні молитви і прозьби посередництвом Діви Марії Божому Синові Ісусу Христу.

Одпустовий празник почався свяченням води біля студенки, потім було всенощне бдіння, в якім брав участь і Преосвященний владика Николай, єпископ Пряшівський, а також о. прот. Імрих Белейканич, директор Єпархіальної Ради в Пряшеві. Духовенство і вірники були возз'єднані молитвою з Пресвятою Богородицею. Ніхто не відчував потребу відпочинку або сну, ані холодніша ніч не відрадила вірників від богослужень. Всі відчували духовну радість, підбадьорення і материнську любов Матері Божої.

Другий день торжества був тим визначнішим і радіснішим, що між велику кількість вірників зі Східної Словаччини прибув Митрополит Празький і всієї Чехословаччини Блаженний Дорофей. Митрополита насамперед в народній ноші

сомненно, что то тоже часть любви истинной, но только ее часть... Самое страшное для христианина наступает тогда, когда он вполне удовлетворяется этой частью и не стремится к более совершенному. Такой человек на ложном пути. И Священное Писание, и святые отцы заботливо останавливают его, ибо любовь Божия не лицеприятна, но универсальна и всеобъемлюща. Ведь Господь посылает дождь на праведных и неправедных, и солнце согревает каждого человека (Мф. 5, 45). Поэтому необходимо осознать недостаточность нашей любви, ибо она в сущности своей эгоистична. Необходимо задаться вопросом: а где найти любовь совершенную, к которой призывает Божественный Спаситель, говоря: «любите врагов ваших, благословляйте проклинающих вас, благотворите ненавидящим вас» (Мф. 5, 44); «Если любите любящих вас, какая вам за то благодарность, ибо и грешники любящих их любят...» (Лк. 6, 32)?

А любовь эта, братья и сестры, дар Божий, который, однако, присутствует в каждом из нас, ибо является составной частью образа Божия, с которым мы были сотворены. Только необходимо очистить от тины греха и порока жемчужину души нашей, вступить на путь духовной брани, и тогда любовь эта, подобно яркому светильнику, воссияет всем, свидетельствуя миру о Боге и прославляя Его (Мф. 5, 16).

Так будем же благоразумными, будем дорожить драгоценным временем, данным нам для обновления падшего естества, пусть благодать Божия «не тщетно будет принята нами» (2 Кор. 6, 1).

Испросим у Отца Небесного, дабы «благодать Господа нашего Иисуса Христа, и любы Бога Отца, и причастие Святаго Духа» были со всеми нами. Аминь.

Иеромонах Александр (ЕЛИСОВ)

(Початок на 2 стор. обкладинки).

нашої Церкви на цьому засіданні очолив Митрополит Дорофей, який разом з єпископом Іоанном, канцеляром доц. д-ром Шуварським, деканом ПБФ д-ром С. Пружинським, проф. М. Геркою і о. Теєм отримали пам'ятні грамоти РО ХМК і почесне визнання Чехословацького мирного комітету за жертвенну працю в русі за мир.

23 травня 1987 р. відбувались мирні збори православного духовенства за участю делегацій зі всіх єпархій. При цій нагоді було покладено вінки до пам'ятника нашим визволителям.

25 травня 1987 р. відбувся прийом у Голови Уряду ЧСР п. Адамця, в якім взяв участь Митрополит Дорофей і канцеляр.

9 червня 1987 р. Митрополит Дорофей разом зі своїм канцеляром взяв участь у черговому засіданні Європейської Ради Церков.

10 червня 1987 р. Митрополит Дорофей у супроводі свого канцеляра був прийнятий на Празькій ратуші заступником приматора столиці Праги, а 11 червня згадані взяли участь у рецепції з нагоди державного свята Великобританії — дня народження королівни.

18 червня 1987 р. відбувалося покладання вінків у підніжжі катедрального храму св. Кирила і Мефодія в Празі з нагоди 45 річниці героїчної боротьби парашутистів, які здійснили атентат на ката чеського народу Гайдріха, проти частин СС. Після покладання вінків в храмі за великою участю вірників відбувалася панихида за жертвами фашизму. Потім присутні оглянули відновлене підземелля храму, де скривалися парашутисти.